

Kaupunginhallitus 23.01.2023 § 18

§ 18

Espoon kaupungin lausunto luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Valmistelijat / lisätiedot:
Lundgren Laura

etunimi.sukunimi@espoo.fi
043 825 7184

Päätösehdotus

Kaupunkiympäristön toimialajohtaja Isotalo Olli

Espoon kaupunginhallitus pitää ehdotusta luonnosta kansalliseksi monimuotoisuusstrategiaksi 2035 keskeisenä ohjaavana dokumenttina luontokadon pysäyttämiseksi ja antaa siitä ympäristöministeriölle seuraavan lausunnon:

Strategian lähtökohdat

Suomen, Euroopan ja maailman lajien ja luontotyyppien kehityssuunta on heikkenevä ja työtä luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja elpymiseksi on tehtävä tiiviissä yhteistyössä globaalisti, Euroopan, Suomen sekä kuntatasolla. Suuri osa luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavista ja sitä turvaavista toimenpiteistä tapahtuu paikallisesti maankäytössä. Täten myös kansainvälisiä sitoumuksia, sopimuksia tai EU-lainsäädäntöä valmistellessa tai niiden tavoitteita toteutettaessa suuret kaupungit ovat resursseja, jotka voivat tuoda asiantuntemusta tavoiteasetantaan, toteutettavuuden arviointiin, käytännön toteuttamiseen ja toimenpiteiden seurantaan. Valtionhallinto voisi edelleen lisätä tätä yhteistyötä.

Luontokadon pysäyttäminen ja ilmastokriisin torjuminen edellyttävät yhteisiä ratkaisuja ja tarkastelua rinnakkain. Monissa kunnissa, kuten Espoossa, on jo pitkään tarkasteltu ja toteutettu luonnon monimuotoisuus -toimenpiteitä ja ilmastotekoja, erityisesti sopeutumistoimia, tiiviisti yhdessä. Myös valtion tasolla yhteistarkastelua ja tavoiteasetantaa tulee edelleen tiivistää. Toteutuakseen strategian tarkoittama kestävyysmurros edellyttää ekologisen kestävyuden tarkastelua jo eri sektorien tavoitteiden asetannassa eikä vasta toteuttavien toimenpiteiden vaikutusarvioinnin yhteydessä.

Strategian päätavoite ja tarkemmat tavoitteet

Kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategialuonnoksen tavoitteena on, että vuoteen 2030 mennessä luontokato on pysäytetty, luonnon monimuotoisuus elpyy ja viimeistään strategiakauden lopussa vuonna 2035 Suomi on luontopositiivinen. Tavoite tukee Espoon kaupungin luonnon monimuotoisuustavoitteiden saavuttamiseksi tehtävää työtä. Niin ikään Espoon luonnon monimuotoisuus -työ tukee osaltaan kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian toteuttamista.

Espoon kaupunki asetti vuonna 2021 tavoitteekseen olla luonnon monimuotoisuuden suhteen kokonaisheikentymätön vuoteen 2035 mennessä. Vuonna 2021 valtuusto hyväksyi myös Luonto-työn, joka sisälsi ekologisen verkoston nykytila -analyysin sekä ohjelman uusien luonnonsuojelualueiden perustamiseksi ja muiden arvokkaiden luontoalueiden turvaamistavoitteet kaavoituksen keinoin. Valtuustokaudella 2021–2025 Espoon kaupunki valmistelee tiekarttaa toimenpiteineen Espoon luonnon monimuotoisuuden kokonaisvaltaiseen vahvistamiseen kaupunkiorganisaation, asukkaiden ja yritysten yhteistyönä.

Luonnon tilan tavoitteet

Luonnon tilaan vaikuttavat tavoitteet ovat kannatettavia. Kuten strategialuonnoksessa todetaan, myös rakennetuissa ympäristöissä on huomattavia mahdollisuuksia ekosysteemien toiminnan parantamiseen ja hyödyntämiseen. Espoossa on hyödynnetty ja hyödynnetään yhä enemmän luontopohjaisia ratkaisuja, kuten hulevesikosteikkoja ja viherkattoja sekä parannetaan kaupunkien viheralueiden ekologista laatua. Osana valtuustokauden 2017–2021 Luonto-työtä Espoon on koonnut kaikkiaan 87 toimenpidettä luonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi ja tällä valtuustokaudella toimenpiteitä tarkennetaan ja lisätään. Lisäksi Espoon kaupunki jatkaa selvityksiä ja tiedontuotantoa uhanalaisista lajeista ja luontotyypeistä, joita hyödynnetään osana kaavoituksen ja kaupungin luonnonhoidon luonnon monimuotoisuuden lisäämistä.

Suojelu ja ennallistaminen

Strategian mukaan suojelu-pinta-ala pitää sisällään lakisääteiset suojelualueet ja suojelua tukevat alueet. Tiukasti suojelluilla alueilla ei sallita luonnon tilaa heikentävää ihmistoimintaa mutta suojelua tukevilla alueilla ihmistoimintaa voidaan sallia niin, ettei alueiden käyttö heikennä niiden määriteltyjä suojeluarvoja.

Strategialuonnoksen tavoitteena on, että sekä lakisääteiset että suojelua tukevat alueet ovat yhteensä 30 % maa- ja merialueista vuoteen 2030 mennessä. Tästä 30 %:sta sitoudutaan siihen, että kolmasosa on tiukan, lakisääteisen suojelun piirissä ja kaksi kolmasosaa on tukialueita. Koska tällä hetkellä Espoolla on tiukasti suojeltuja alueita maa-alasta 12,5 % ja se kasvaa Luonto-ohjelman totutuksen myötä 13,8 %:iin, niin strategian suojelutavoitteet koskevat ensisijaisesti suojelua tukevia alueita. Strategialuonnoksessa todetaan, että suojelua tukevien alueiden tunnistaminen on kesken ja suojelua tukevien alueiden potentiaalia tulee jatkossa selvittää ja hyödyntää täysimääräisesti. Koska luonnoksessa ehdotetaan myös kuntien ohjauskeinojen käyttöä, eli tukialueiksi mm. kaavamääräyksillä suojeltuja alueita, kunnat kannattaa ottaa mukaan tukialueiden määrittelyyn ja tunnistamiseen.

Esimerkiksi Espoossa kaikkia luontoarvokohteita ei ole mahdollista merkitä voimassa oleviin asemakaavoihin. Osa kaavojen suojelumerkinnöistä on vanhentuneita luontoarvon kadottua. Osaa luontoarvoista ei ole tunnistettu kaavoituksen aikana tai luontoarvo on kehittynyt alueelle kaavoituksen jälkeen. Vaikka kaavoissa suojatut luontokohteet ovat osa luonnon monimuotoisuutta, ne voivat olla hyvin pienialaisia ja irrallaan luonnonsuojelualueista eli ne eivät aina aidosti tue luonnonsuojelualueita. Suojelun tukialueita ei siis ole tarkoituksenmukaista pohjata asemakaavojen suojelumerkintöihin. Kaupungeissa on etenkin lähimetsissä ja vesistöissä luontoarvoja, jotka

tukevat luonnonsuojelualueiden säilymistä ja kytkeytyneisyyttä, mutta nämä luontoarvot ei välttämättä sijaitse kaavojen suojelumerkintöjen kohdalla tai edes viher- ja virkistysalueilla. Mikäli tukialueiksi valittaisiin kaavoissa suojelumerkittyjä alueita ja metsäisiä virkistysalueita, ja nämä tukialueet laskettaisiin osaksi kansallista suojelupinta-alan 30 prosentin kasvattamista, tulee huomioida se, että kaupungille saattaa tulla tarve muuttaa kaavoja. Etenkin virkistysalueet on määritetty kaavoihin ensisijaisesti asukkaiden tarpeiden mukaan eikä niinkään luontoarvojen sijainnin perusteella.

Kunnille tulisi olla mahdollista määritellä itse osana luontoarvojen ja maankäytön suunnittelua, mitkä alueet olisivat suojelua tukevia alueita, joilla voitaisiin yhdistää luontoarvot, virkistyskäyttö sekä yhteiskunnalle välttämätön infrastruktuuri siten, että alueet tukisivat sekä tiukan suojelun tavoitteita että toimisivat myös itsenäisesti luonnon monimuotoisuuden tukena. Kuntien tulee voida maankäytön suunnittelujärjestelmän mukaisesti päättää, millä tavoin suojelua tukevat alueet osoitetaan kaavoissa.

Koska kasvavat kaupungit jatkuvasti sovittavat yhteen sekä kaupungin kasvu- että luonnon monimuotoisuus- tavoitteita, kaupungeissa on tähän jo osaamista ja tämän kaltaista maankäyttöä suunniteltuina, mm. laajoihin metsäisiin puistoalueisiin tai pienempiin luontoarvojen alueisiin osana ekologista verkostoa. Espoossa Luonto-työssä tunnistettiin yli 100 tällaista kaavoituksessa tarkemmin määriteltävää aluetta, joista osa voisi olla strategialuonnoksen tarkoittamia tukialueita. Koska kunnat vaihtelevat luonnontieteellisiltä ja yhdyskuntarakenteellisilta ominaisuuksiltaan, tukialueiden mahdollisen selvittämisen ja määrittelyn tulisi olla riittävän joustavaa.

Espoon kaupunki yhtyy strategialuonnoksen toteamukseen, että etenkin kaupunkien viher- ja virkistysalueverkosto, mikä Suomessa yleensä on lähimetsiä, on keino turvata ekologiset yhteydet luonnon ydinalueiden välillä. Espoo kuitenkin huomauttaa, että virkistyskäytön ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen yhteensovittaminen edellyttävät riittävän laajoja viheralueita, jotka muodostavat verkoston, joka yhdistyy naapurikuntiin. Suojelupinta-aloja määritettäessä tulisi kiinnittää huomiota metsäalueiden pirstoutuneisuuteen, mikä uhkaa niiden monimuotoisuutta. Usein kaupunkialueella metsäalueet jäävät pieniksi, kapeiksi ja nauhamaisiksi, jolloin koko metsäkuvio voi olla ekologisessa mielessä reunavyöhykettä. Tällöin pienilmasto muuttuu, metsälajit taantuvat ja luontotyypille vieraat kulttuurilajit runsastuvat. Nauhamaisten metsiköiden monimuotoisuus heikkenee ja myös hoitokustannukset nousevat jyrkästi, kun lajistosuhteita yritetään ylläpitää ihmisen toimesta. Metsien monimuotoisuus pystytään varmistamaan jättämällä suojeltavat metsäalueet riittävän suuriksi ja huomioimalla asia kaavoituksessa.

Strategialuonnoksessa todetaan, että laajojen vesialueiden suojelussa tukialueiden verkostoa voitaisiin kehittää valuma-aluekohtaisesti, mikä on kannatettavaa. Valuma-alueet ovat laajoja ja puroilla sekä avo-ojilla merkittävä rooli rakennettujen alueiden kuivatuksen järjestämisessä ja tulvien ehkäisyssä. Suojelualueita tai niiden tukialueita sekä ennallistamista määritettäessä ja suunniteltaessa tulisi varmistaa, että valuma-alueella olevien rakennettujen alueiden hulevesien johtaminen ja tulvasuojelu tulee olla mahdollista suojeltavilla alueilla luonnontilaa heikentämättä. Osittain ongelmaa voidaan ehkäistä kaavoittamalla rakennetuilla alueilla riittävän suuria alueita hulevesien viivytykseen ja imeyttämiseen.

Strategialuonnoksessa linjataan, että suojelualueiden hoidon ja käytön tulee olla tehokasta sekä vaikuttavaa. Luonnonsuojelualueille on tähänkin mennessä pitänyt tehdä hoito- ja käyttösuunnitelmat, mutta harvalla kunnalla on ollut resursseja niitä tehdä tai toteuttaa laadittuja suunnitelmia. Espoon kaupunki korostaa strategialuonnoksen tavoin, että nyt on aika tehdä luonnon monimuotoisuutta tukevia tekoja ja tarkastaa, miksi aikaisempia ohjelmia ei ole saatu laajasti toteutettua. Espoon kaupungilla on hyviä kokemuksia kunta-HELMI -ohjelmasta juuri sen hallinnollisen keveyden ja muuntojoustavuuden ansiosta. Mittareiden ja raporttien sijaan kunnat tarvitsevat rahoitusta ja käytännön tukea luontokadon hillintään.

Pinta-aloihin sidottujen määrällisten tavoitteiden sijaan Espoon kaupunki katsoo ekologiseen laatuun ja toiminnallisuuteen sidottujen tavoitteiden olevan helpommin yhteensovittavissa kaupungin nopean kasvun kanssa.

Paineiden vähentäminen ja juurisyyhin vaikuttaminen

Strategialuonnoksen mukaan luonnonvarojen hyödyntämisen ja maankäytön paineen vähentäminen edellyttää toimia luontovaikutuksia koskevan tiedon paremmassa hyödyntämisessä niin julkisessa ohjauksessa kuin toimialoilla ja niiden käytännöissä. Vuorovaikutusta tiedeyhteisön ja luonnonvara-, maankäyttö- ja rakennusalan toimijoiden välillä tulee lisätä uusien ratkaisujen kehittämiseksi ja jo tiedossa olevien hyvien toimintatapojen levittämiseksi. Kaupunkitoimijan kannalta vuorovaikutusta lisäävät erityisesti yhteiset hankkeet tai toimenpiteet, joissa eri toimijoilla on roolit yksisuuntaisen informaation jakamisen sijasta esimerkiksi koulutuksen kautta.

Espoon kaupunki toteuttaa luontovaikutuksia koskevan tiedon parempaa hyödyntämistä tiekarttatyössään luonnon monimuotoisuuden kokonaisvaltaiseksi vahvistamiseksi vuoteen 2035 mm. yhteistyössä rakennusalan yritysten kanssa. Tiekarttatyön tavoitteena on ehkäistä, lieventää ja viimeisenä keinona kompensoida luontoa muuttavan toiminnan haitallisia luontovaikutuksia.

Valtion hankerahoituksella voitaisiin tukea käytännöllisten, suoraan sovellettavien oppaiden ja toimintamallien kehittämistä ja levittämistä kuntien ja maankäyttö- ja rakennusalan toimijoiden välillä tutkimusyhteisön tukemana. Kunnilla ei ole niinkään tarvetta osallistua uuden tutkimustiedon tuottamiseen vaan saada tukea jo olemassa olevan viimeisimmän tutkimustiedon soveltamiseen käytännön suunnittelu- ja luvitustilanteissa.

Kunnille asetetaan tiedon ja osaamisen hankkimiseen sekä jakamiseen liittyviä tavoitteita. Vaikka kunnat ovat merkittävässä asemassa maankäytön suunnittelussa, Espoon kaupunki toteaa, että kuntien resurssit luonnonsuojelutyön edistämässä ovat niukat ja osaamista uusista asioista kuten ekologinen kompensatio vähäistä. Tiedon ja osaamiseen keräämiseen sekä jakamiseen kunnat tarvitsevat tukea valtiolta.

Käsittely

Esittelijän kokouksessa tekemät muutokset on huomioitu pöytäkirjassa.

Päätös

Kaupunginhallitus:
Esittelijän ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Selostus

Ympäristöministeriö on pyytänyt (14.12.2022, VN/21836/2021) Espoon kaupungilta lausuntoa vuoteen 2035 ulottuvan kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian luonnoksesta. Strategialla tavoitellaan luontokadon pysäyttämistä ja luonnon monimuotoisuuden kehityksen kääntämistä elpymisuralle.

Luonnos kansallisesta luonnon monimuotoisuusstrategiasta 2035 on ollut nähtävillä ja lausuttavana lausuntopalvelussa 27.1.2023 asti:

[Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035](#)

Espoon kaupungin lausunto on valmisteltu kaupunkiympäristön toimialalla ympäristönsuojelun palvelualueen, kaupunkisuunnittelukeskuksen ja kaupunkitekniikan yhteistyöllä.

Strategialuonnoksen tavoitteena on, että vuoteen 2030 mennessä luontokato on pysäytetty, luonnon monimuotoisuus elpyy ja viimeistään vuonna 2035 Suomi on luontopositiivinen. Strategialuonnoksessa linjataan, että vuoteen 2030 mennessä 30 % Suomen maa- ja merialasta on suojeltu. Tästä 30 %:sta kolmasosa on tiukan, lakisääteisen suojelun piirissä ja kaksi kolmasosaa on suojelun tukialueita. Koska tällä hetkellä Espoolla on tiukasti suojeltuja alueita maa-alasta 12,5 % ja se kasvaa Luonto-ohjelman toteutuksen myötä 13,8 %:iin, niin Espoossa strategian suojelutavoitteet koskevat ensisijaisesti suojelua tukevia alueita. Strategialuonnoksessa todetaan, että suojelua tukevien alueiden tunnistaminen on kesken ja suojelua tukevien alueiden potentiaalia tulee jatkossa selvittää ja hyödyntää täysimääräisesti. Koska luonnoksessa ehdotetaan myös kuntien ohjauskeinojen käyttöä eli tukialueiksi mm. kaavamääräyksillä suojeltuja alueita, kunnat kannattaa ottaa mukaan tukialueiden määrittelyyn ja tunnistamiseen.

Strategialuonnoksessa todetaan, että laajojen vesialueiden suojelussa tukialueiden verkostoa voitaisiin kehittää valuma-aluekohtaisesti, mikä on kannatettavaa. Suojelu- ja tukialueita sekä ennallistamista määritettäessä tulisi varmistaa, että valuma-alueella olevien, rakennettujen alueiden hulevesien johtaminen ja tulvasuojelu tulee olla mahdollista suojeltavilla alueilla luonnontilaa heikentämättä. Lisäksi strategialuonnoksessa kunnille asetetaan tavoitteita tiedon ja osaamisen hankkimiseen sekä jakamiseen.

Päätöshistoria

Liitteet

Oheismateriaali

- Ympäristöministeriön Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi

Tiedoksi